

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A törvénytervezet adóreformja.

III.

A látható egyházat nagyban, s majdnem egészben a nép, a szegényebb egyháztagnak egyetemé alkotja; ezeknek érdeke az egyház érdeke; azért merem én olyan mereven állítani oda azt a tételt, hogy minden egyházi adóügyi politika hibás, a mely a „misera plebs contribuens“ érdekével nem számol. Egyházunknak az az egynehány nagyobb jóllétnek örvendő tagja, a kiknek sorából az administratio és törvényhozás világi eleme kikerül, a mai adózási rendszer mellett majdnem csak annyiban bír jelentőséggel, hogy a jogi ismereteket szolgáltatja, hogy az állam és egyház között a nagyban sikertelen, kicsiben sikeres kapcsolatot személyesíti; de ennek a hasznos jelentőségnek lerontó ellenhatását is hozza abban, hogy rohamos lépésekben világiasít, a lelkészi elemet háttérbe szorítja ott is, a hol ennek a véleménye lenne egyedül competens; hogy világi állásának, kilátásának, számításának mint egy „vis a tergo“ hatása alatt az egyház exclusiv érdekét elhomályosodni engedí s különösen az anyagiak terén bizonyos elhajlást tesz az egyéni érdek felé a közérdek egyedül jogosult egyenes vonalától. Emelkedett lelkek természetesen vannak itten is; de ezek nem a szabály, hanem a kivétel kategóriájában nyerik helyüket. A nagy többség olesó áldozatkészség, könnyü jótékonyág hírére utazik, a mikor kicsiny hányadát önkéntes adományként tünteti fel annak, a mi igazság szerint egészében volna követelhető. A rendiség tényleg meglévő maradványai jó részben kimerítve látják az egyház iránt minden köteles szolgálatukat, ha a koldus egyház ügyeivel foglalkozni kegyeskednek, ha egy-egy kis nyomorult egyházköztségnek hírükkel, nevükkel fényt és zománcot kölcsönöznek, ha nagy névvel reprezentálhatják azt,

a mi magában véve elmosódó, észrevétlen kis szürkeség, ha döntő akaratuk súlyával vezetnek, választanak, rendelkeznek pusztán a világi állás magasságának következményeként. Ez az állapot méltán nevezhető „unilateralis patronatus“-nak, patronatus a jogok oldaláról tekintve, a kötelességek oldaláról privilegium.

Itt léphetünk át amaz ellenvetés megbirálásának a terére, melyet szintén a mi aránylagossági elméletünk megdöntésére hoztak fel, hogy t. i. a regressio nélküli aránylagosság a patronatusi intézmény kifejlődésére vezetne el.

A patronatus intézménye a róm. kath. egyház kebelében fejlődött ki és pedig mint alsóbb foka annak a védnökségnek, a mit a fejedelmek a nemzeti egyházak felett gyakoroltak. A protestáns egyházak elvi álláspontja, ellentmond ugyan annak a jogviszonynak, melyben egyeseknek akár jogokban, akár kötelességekben, aránytalan rész állapotatit meg s az egyenlőség, az egyetemes papság elvétől vezéreltetve az emberi tekintély enormis felemelkedését soha se tartotta az alkotmányos szervezet demokratikus elveivel összeegyeztethetőnek; mégis a gyakorlati életnek az elvekkkel nem mindig törődő kényszere ugy tényleg, mint jogilag behozta a protestáns egyházakba is a kegyuraság intézményét. Kifejlődésére befolyással volt először az, hogy a reformatio keletkezésének hajnalán a védelmet és támogatást fejedelmek és főuraktól nyerte, részint a szegénység, részint a gyengeség szemben a róm. kath. egyház gazdagságával és erőszakos erejével egyenesen reá is utalta erre; másodsor pedig a hatás, melyet a róm. kath. egyház intézményei az idő folyamán a mi intézményeinkre gyakoroltak és gyakorolnak; tennemaradása pedig még azután is, hogy a kegyuri szolgálattételek megszűntek, onnan magyarázható, hogy a szolgálattételek jogi méltatását felváltotta az a respectus, a mit a közjogi, társadalmi és

vagyoni fellebbvalóságnak illetéktelen téren is készséggel szolgáltatnak ki az emberek. A kegyuraság intézménye Erdélyben jogi formát is nyert és el is juttatta az erdélyi egyházkerületet oda, a hol van, a félszeg presbiteri rendszer és anyagi hanyatlás és népközöny szomorú állapotába. Nálunk a szoros értelemben vett Magyarországon egyetemes jogi elismerést nem sikerült kivívnia; de ha a tényleges állapotot tekintjük, akár a multban, akár a jelenben, azt látjuk, hogy a lappangó kegyuri-jog a helyi egyházi életben az ügyek legtöbb ágánál félremagyarázhatatlan hatását érezteti. Az ugynevezett földesurnak bizonyos hely van a presbiteriumban, csak akarnia kell azt elfoglalni; a földesur predestinált jelölt a magasabb egyházi testületek tagsági helyeire; a földesur akarata nélkül lelkes jóformán sehol sem választható; a földesurat a templomban külön címeres hely illeti meg. Sokszor a kegyuraság a helyi köteleken kívül is kiterjeszkedik s az egyházmegyei alakzatot veszi fel, a mely esetben aztán az egyházmegyei gondnok „esperesem“-ről beszél; „ezt és azt hagyja meg“ az esperesének. Szóval jogokban meg van nálunk tényleg a patronatus; tartalmát a jogok tekintetében kifejlesztette a gyakorlat a fentebb felsorolt részint történeti, részint lélektani okok hatása alatt. Ez ellen az írott jog alapján hiába is tiltakozunk, mert a tények nem sokat törődnek azzal, hogy írott forma egyáltalában recipiálja-e őket vagy nem? Ha a tények logikáját fel nem forgatnák, ki nem csavarnák az emberek, az volna a következés, hogy a patronatusi tényleges jogokkal álljanak szemben megfelelő méretű kötelek; de míg a jogokat alázatosan megadja vagy legalább türi a politikai, társadalmi és vagyoni többség lélektani és anyagi hatása alatt álló gyülekezet, addig a patronusok kedvezményezett, kiváltságolt helyzetüket éppen a kötelek redukciójára szokták felhasználni. Arányt tekintve összehasonlíthatlanul csekélyebb tehernek adják alá a vállukat; a fixumot tekintve csak valamivel többnek, mint az egyház közönséges tagjai. Természetes, hogy a fix-teher egyenlőségének jogosultságát vitatók szerint ez így teljesen rendben van, de az emelkedettebb felfogás sem a jogi, sem egyéb téren nem tud megbarátkozni az egyoldalúsággal; minden viszonylatban egyenletet lát vagy ismeretlen nélkül vagy ismeretlennel; az előbbi esetben megnyugszik, az utóbbiban törekszik az „x“ helyére positivumot állítani.

Vajjon mi lenne ez az „x“ kötelek, ha a patronatus tényleg élvezett jogait pénzben akarnánk kifejezni, ahhoz a viszonylathoz képe-

melyben az egyház közönséges tagjainak jogai, most teljesített kötelekkel állanak; bizonyára nem a degressio hanem a progressio jogosultsága bontakoznék belőle ki.

De mi illet nem akarunk! csak azt akarjuk, hogy adóviselési képességéhez mérve aránylagosan járuljon a közteher viseléséhez minden egyháztag; azok számára, a kik a degressio és maximum nélküli aránylagos adózásban a patronatusi intézmény bölcsőjét látják, reá mutatunk a tényleges állapotra, mely a bölcsőből régen kinöve él és uralkodik és pedig csak jogokkal él és uralkodik. Nem jogosult azoknak az álláspontja, a kik a patronatus rémképét az aránylagos egyházi adózás ecsetjével festik meg, mert a fordított és igazságtalan teher-elosztás rendszere mellett is megtudott és meg is tud az élni, mint valóság és tény. De meg tegyük fel, hogy nem lenne tényleg sem kegyuraság; vajjon *mint jogintézmény* kifejlődhetnék-e az aránylagosság adórendszere mellett, ha az egyházi törvényhozás mint illet nem szankcionálná?

A patronatus megpendítése nagy szolgálatot tett az aránylagosság melletti küzdelemnek; reá terelte a figyelmet erre a pontra is, melyet egyik támpontul kínált fel nekünk. Ha van tényleg — mint a hogy van — patronatus jogok, befolyás tekintetében: legyen kötelek tekintetében is legalább annyira, hogy a teherből nem a jogok és befolyás, hanem csak a teherviselési képesség arányában vegye ki a részét; még így is marad bőven fedezetlen rész az előnyök oldalán.

Hajduszoboszló, 1903. aug. 11.

Dr. Baltasár Desső,
ref. lelkész.

Erdélyi egyházkerületünk.

II.

Azt irtam első cikkemben, hogy az erdélyi egyházkerületnek sem történeti fejlődése, sem jelen helyzete nem áll újában egyházalkotmánya átalakításának. Ezt akarnám lehetőleg röviden, egy cikkbe szorítva igazolni, nem ugyan az „Erdélyi Protestáns Lap“ 22. számának vezércikkirója meggyőzése céljából, hanem a tisztántulaj tájékoztatása végett, kik azt a cikket a „Debreceni Protestáns Lap“-ban közzétéve olvasták. Mert én ugyan érveket hozok elő és nem magamtól beszélek; bár semmi reményem, hogy azokat, a kik az erdélyi lapban írnak, meggyőzzem. Nem is lehetne velök vitakozni, mert nincs mi felett; mert annak dacára, hogy p. o. a 22. számban határozottan van állítva, hogy az „ismeretlen okot“, a mely Erdélyt olyan erősen köti a kiváltságokhoz, elégszer kifejtették a lap hasábjain, elmondták a legutóbbi egyházker. közgyűlésen érthetően, világosan: én nem szégyenlem bevallani, ma éppen olyan kevésbé ismerem, mint ezelőtt 10 évvel vagy mint is-

meri Padrah, vagy Dr. Baltázár, vagy a négy egyházkerületnek tulnyomó nagy része. Mert ha ezerszer vizsgálom a valaha napvilágot látott kijelentésekre; ha újra meg újra olvasom az egyházker. közgyűlésen elmondott beszédek hírlapi tudósításait, vagy az „Erdélyi Protestáns Lap”-ban legutóbb megjelent vezércikkeket: én azokból ilyen általánosságban, sőt titokzatosan hangzó mondásoknál egyebet kiolvasni nem tudok: „... arra törekszenek, hogy a történeti fejlődés szükséges szem előtt tartásával, a reformált egyház hitközségi természetéből folyó demokratikus egyházzsinezet és alkotmány elvei érvényesüljenek azon mértékig, a meddig azt a haladó kor szükségéi megkívánják s az egyes faktorok fejlettsége megengedi.” (?) vagy „lehetőleg biztosítani igyekeztünk *papnak* (?) tanárnak, világinak az egyházi ügyek intézésében azt a befolyást, a melyre munkája, buzgósága és áldozatkészsége alapján méltán számíthat. (21. sz. vezércikk); vagy „háromszázados önvédelmi harcban raktuk mi le egyházi szervezetünk bástyafalait... így épült fel a mi egyházalkotmányunk”, vagy: „mellettünk bizonyít tehát egy protestáns alapelv, mint a legfőbb jogbölcséleti principium s mellettünk a történelmi fejlődés, az élő jog és a történelem;... mi tudhatjuk azt egyedül, miért és hol fáj a mi fejünk, „mi a legjobbat akarva, nem gyerekes makaesságból, hanem egyházunk s az erdélyi magyarság örökkévaló, legfontosabb érdekei miatt maradtunk hajthatatlanok.” (22. sz. vezércikk.) Nincs itt sehol egy világos, kézzelfogható érv, mely azokat, a kik érdeklődnek, a kik megleget szeretettel keresik a szorosabban összefüző kapcsokat, valamennyire is tájékoztathatná. De hiszen ugyanaz, a ki olyan határozottan állítja, hogy világosan, értelmesen beszéltek s eleget, ugyanaz magáról megfeledezve beismeri, hogy nem mondtak eleget, sőt nem is mondhatják meg az igazi okot, mert csak ők tudhatják azt: „*miért és hol fáj az ő fejök!*”... Én 2 egyházmegyében is szolgáltam; mindkét helyen sokszor kérdeztem a valódi okot. Legutóbb egyházmegyénk tavaszi közgyűlésén bizonyos újabb célba vett kiváltság felállítására ellen beszélni, látszott, hogy érveim ellen egy lélek sem tud semmi ellenvetést tenni, ellenben volt *világi* ur, a ki a „szabad” eszmét helyeselte: mégis engem 2—3 hang kivételével leszávartak. Ha kérdeztem az okát, a felelet ismét csak ennyi: „*nem lehet!*”

Hogy magasabb rendű érdekből, *elvi* okokból: a történelmi fejlődés alapján jogbölcséleti, méltányossági és gazdasági okokból — legalább szerintem — lehetne, ennek megmutatását kísérlem meg immár. Előre bosszantom, hogy a következőkben csakis az *egyházkerületi közgyűlésről* fogok beszélni, mert a képviselői, sőt mondhatnám presbyteri elv az egyházmegyei gyűlésig jóformán keresztül van vive az erdélyiek által az egyházker. közgyűlésénél annyi megvetéssel fogadott *paritás* alapján, a melyről az erdélyi ref. egyházjog egyik írója Dr. Kolozsváry Sándor azt mondja, hogy azon alapelvek között, melyeken az egyházmegyei szervezete nyugszik, egyik az (4. pont a könyv 195. l.) „hogy az egyházmegyei élén álló megyei közgyűlések az egyházi és világi rendből egyiránt és a *teljes paritás elvén* alakítandók.” Ugy, hogy a kerület szervezeteinek a védelmében előhozott (?) minden érveiket halomra lehet dönteni erre a logikai botlásra való rámutatással, hogy t. i. jogász, tudós ember ítélete szerint egy intézmény alólról felépítésénél egyik szervnél okvetlen szükséges valamely elv és a fokozatos szervezeteinek elvénél ugyanezen elvről már hallani sem aka-

runk, hogy tudományos mű egy-egy helyein p. o. 165. lap a régi egyházi szervezetet ismertette; továbbá a 197 lapon az egyházmegye mostani szervezetét összegezve, világosan, határozottan *világi és egyházi rend* közti *egyenlőség* elvét sürgeti és a mostani írók pedig gúnyosan pellengérré állítják a Királyhágón tuli paritás „operettszerűségét.” („Erd. Prot. Lap” 21. sz. vezércikk.) Holott ha végig nézünk a fejlődési, jobban mondva *szervező* folyamaton, 1861-től, az ezen évben az egyház községeknek *presbyteri* alapon végrehajtott újjászervezésétől (l. Kolozsváry Egyházjog 154. l.) az 1871-ben teljessé tett szervezésig az egyházkerületi közgyűlésben lett betetőzésig, a mely folyamat alatt az akkor fennálló közzsínat eljöttnek látja az idejét, hogy az egész anyaszentegyház minden igazgató testületei a *képviselői elv* alapján szerveztessenek” (155. l.) a mely véleményre a másik főtestület az egyházi főtanács, intézkedését nyugodtabb időre hagyván fen (1861-ben nagyon izgatottak voltak a kedélyek és a politikai szabad gondolkodás átesaphatott volna az egyházba is) reményét fejezi ki az iránt, hogy a megállapított és életbe lépendő *presbyteriális* szervezet... érlelendő és előkészítendő az általános átalakulás útját (155. l.); ha mindezen előkészületek a mostani *képviselői* alapon nyugvó egyházkerületi közgyűlésben nyertek betetőzést: aligha nem az erdélyi egyházkerület szervezete mondhatjuk több joggal, hogy *operettszerűen* van megcsinálva t. i. csillogó hangszerelés, semmi tartalom. Mert hát ez a szervezet teljességgel nem a történelmi fejlődés útján jött létre, sőt egyenesen a történelmi alap kivételével, átmenet nélkül való nagy ugrással, le a történelmi alapról. Nevezetesen az „*erdélyi ev. ref. anyaszentegyház*”-ban, a Dr. Kolozsváry könyvének 162 s köv. lapjain olvasható előadása szerint kialakult az AC. IR. cím 3. cikk alapján, két kormányzó főtestület, első a lelkészeké, a *köz szent zsinat*, melynek *jogosult* tagja volt *minden* lelkész, a főiskolák rendes tanárai pedig *szokás szerint meghívtak* a püspöki levélben; ezeken kívül jogos tagja volt a zsinatnak a másik főtestületnek 12 tagu küldöttsége. Ez a másik főtestület pedig volt a teljes, vagy népes egyházi főtanács (plenum supremum consistorium) az urak, patronusok testülete, de úgy, hogy ennek is tagja volt „*az egész egyházi rend*” (!!) tehát minden lelkész. Igaz, hogy úgy itt, mint a közzsínatnál a gyakorlat az volt, hogy nem jelent meg minden lelkész, hanem az egyházmegyéknek csak esperesei és jegyzői. S ime az egyházkerületet 1871-ben megalakító szervezés egyházkerületi közgyűléssé öntvén össze a 2 kormányzó főtestületet: a zsinatot és a teljes egyházi főtanácsot, abból alkotmányozó törvénynyel kirekesztette az egyházi rendet, a lelkészeket, (az esperesek és jegyzők kivételével), a *kiknek jogát az előszeretettel hivatolt AC. adta meg*; és bevitte oda a maga egészében a tanári testületet, melyet *csak szokásból hívtak meg* és a melynek tagjai immár hovatovább nem is egyházi emberek sem névleg, sem tényleg; így törvénynyé tette az abuzust. Hát ez minden, csak nem történelmi fejlődés, nem történelmi jog. Valamint se nem jog, se történelmi fejlődés a hajdani patronusok helyére beültetett, de az egyháznak tulnyomó számban jóformán semmit nem használó közel 200 emberrel szaporítani és megcsinálni egy kisebb országnak teljesen megfelelő törvényhozó testületet, mert míg hajdan az a plenum supremum consistorium, talán néhány eset kivételével, valóban az egyháznak jóltevőiből, igazi patronusaiból állt, kik a magok birtokain csaknem egyedül

tartottak fenn az egyházakat, továbbá míg ezek többnyire az országgyűlések idején tanácskozáskor, az egyházközségekre semmiképpen nem neheztedek: addig eltekintve attól, hogy jelentékeny áldozatokat hozó főurak még ma is vannak ugyan Erdélyben, de olyan, a ki csak egyetlen egy egyházat is tartana fenn, azt hiszem egy főúr sincs; ettől eltekintve az egyházak jóltevője cím alatt nagyon sok nem odavaló elem ül ott, miről a lelkészek tehetnek bizonyosságot. Azt mondhatjuk tehát, hogy ha már Erdély nem tud elélni kiváltságok nélkül, ám adassék kiváltság, vagy hagyassék meg a kiváltság azoknál, a kik arra rászolgálnak, de folytonosan új kiváltságokat teremteni sok esetben az egyházban ismeretlen egyének számára, ez szintén nem történelmi jog.

Hanem igenis történelmi joguk van Erdélyben — mint láttuk — az egyházkormányzásában, a *patronusok* mellett (ha ilyenek még vannak)* azoknak, a kiket onnan kirekesztettek t. i. a *lelkészeknek*; ellenben nincs történelmi joguk azoknak, a kiket oda bevitték, t. i. *tanároknak* és a *világiak nagy részének*. Továbbá történelmi fejlődés, illetőleg ennek következményeinek a megtartása volna alkotmány kiépítésénél, teljesebb tételénél, bevétele az alkotmányba, jogokban részesítése a köteleiséget, terhet hordozóknak. Az erdélyi ref. egyházközségek ma *kivétel nélkül önmagok tartják fenn magokat*: mégis az erdélyi egyházközségek népeinek nemesak azt a jogot nem adták meg a történelmi, alkotmányfejlesztés útján, hogy az őket kormányzó testületeket, hatóságokat, egyéneket ők választják, hanem saját belügyeik intézésében is a legbánsággyámkodásnak vannak alávetve; vagyonaikról sem ők rendelkeznek.

És a mint a történelmi jog, éppen úgy mellette szól a lelkészeknek, vagy kizáratásuk ellen a természetes jog is. Ma már a szabadelvűség, a demokratikus gondolkodás kivívta annak elismerését, hogy minden szervezetben minden tényezőnek az őt munkája után megillető helyet kell biztosítani egyenesen a közérdekekből. Hát én állítom, hogy Erdélyben nemesak a református eklézsiák külső és belső állapota, sorsa, megmaradása fekszik minden rettenetes terhével, felelősségével a lelkészek vállain és lelkiösmeretén, hanem ezzel párhuzamban a református *magyarságnak* is a magyar nemzet számára való megmaradását is kizárólag a *papság* biztosítja és nem az erdélyi egyházkerület fennálló szervezete. És ime ezt a roppant felelősséggel járó tisztet, ennek viselőit annyira méltatja az erdélyi egyházkerület alkotmánya, hogy törvényhozó testületébe több mint 300 ember közé lelkészt, mint illet 18 egyházmegyének esperese és főjegyzője személyében 36 embert enged be. Sőt hajszálnyi jogelemzéssel, ha vesszük, hogy minden elgondolható tényezőnek joga van magát az egyházkerületen képviseltetni; p. o. ha valamely egyházmegyében van 5 (öt!) felekezeti népiskola, annak tanítói már képviselőt küldhetnek az egyházkerületre; továbbá, hogy az esperesek és jegyzők tulajdonképpen nem a lelkészi testületet, hanem magát az egyházmegyét képviselik a felsőbb hatóságnál, tisztán áll előttünk, hogy az erdélyi egyházkerületi közgyűlésben, mint törvényhozó testületben minden kigondolható és ki nem gondolható elemet meghagytak és oda bevitték, csak azokat zárták ki és azokat nem vitték be, a kiknek ahoz ős joguk volt és a kiken nyugszik legfőbb mértékben

* Vannak; hogy többet ne említsünk: Hadadon, Zsibón, Szerk.

az erdélyi református egyházak sorsa, t. i. a lelkészeket és a népet. Mondom: a népet is. Mert hogy 18 egyházmegyének és 5 kiváltságos egyházközségnek 3 és fél száz ezernyi népe több mint 300 törvényhozó közé 75 képviselőt küldtek (ezt nevezik Erdélyben képviseleti alapon nyugvó egyházalkotmánynak!?) . . .) ezt csak úgy mondhatjuk, hogy a nép is ki van zárva az alkotmány jogaiból a lelkészekkel együtt. . . — De hát Erdélyben közelebről *hierarchiától* félnek!! (nevetés közben is fáj az embernek a szive) és a létező állapotok harcosai „lehetőleg biztosítani igyekeznek *papnak*, tanárnak, világinak — azt a befolyást, a melyre *munkája* buzgósága és áldozatkészsége alapján *méltán számíthat.*“ (!???) . . .) (Erdélyi Protestáns Lap 21. szám vezércikk.)

Még csak a gazdasági, vagy pénzügyi szempontot világítom meg egy két adattal.

Az erdélyi egyházkerületnek a közgyűlése több mint 300 tagból áll. Ezeknek mindnek napidija van, úgy hogy az egyházkerületnek minden közgyűlés — ha jól emlékszem — vagy 10,000 koronájába kerül, annyit esperesi körlevélből látok, hogy csupán egyházmegyénk 800—1000 koronát fizetett a legközelebbi egyházkerületi közgyűlés alkalmából.

Van továbbá 10 igazgatótanácsos tiszteletdíjjal javadalmazva. Van igazgatótanácsosi titkár, segédtitkár, pénztárnok, ellenőr, számvevő, ügyvéd, iktatókiadó, házgondnok.

Minden egyházmegyében van az esperesen kívül fizetéses fő és aljegyző, közügyigazgató, pénztárnok, számvevő, tanügyi előadó. Ugy hogy ezen hatóságoknak fentartására, hivatalnokok fizetésére az erdélyi szegény nép egyházközségeként és évenként csaknem kétszer annyi rovatot szolgáltat be a közpénztárba, mint az alföldi, még mindig gazdagnak mondható, hasonló népességű eklézsiák. És olvassuk, hogy egyházi közigazgatási államsegélyül az erdélyi egyházkerületnek több van előirányozva, mint a kétszer akkoránál is népesebb tiszántuli kerületnek.

Az államkormányzásban elfogadott tétel, hogy az államhatalom ellenőrizheti az egyházakat hivaiknak megadóztatásában, mert — ugymond — nem közönbös ő előtte, hogy az állampolgárok teherviselési képessége nincsen-e az egyházi terhek által korlátozva? Ezen jogot a magyar protestáns egyházakkal szemben ellenséges hatalom ismételtelen is gyakorolta, fegyverül azoknak megbénítására.

Vajjon midőn az erdélyiek beismerése szerint is egy csomó roskadozó kis egyházat a magyarországi gazdagabb nép adományából megalapított országos pénztárból állított lábra 20 év alatt a konvent: nem volna-e ez alapon joga a zsinatnak megkivánni az erdélyi egyházkerulettől, hogy a semmi szempont által nem indokolt szervezetét lassankint alakítsa át és hozza közelebb a Királyhágón tuli kerületekéhez, már csak közigazdasági, pénzügyi tekintetből, az ügykezelés egyszerűsítése céljából is, hogy az így lekötött vagyoni erő is fordíttassék megfelelőbb helyre, t. i. a szűkölködő egyházak megerősítésére!?

Én azt hiszem, hogy mikor ezt bárki, bárhonnan sürgeti, úgy érez, mint én t. i. nem „gyerekek makacságából,“ mert hiszen az ellentétborról is feltételezhetnek az erdélyiek némi „protestáns méltóságot“, a melynek magok részére való elismerését elvárják; még csak nem is a hatalmasabbnak erőszakoskodó természetével, avagy „*Róma*“ lelkiösmeretet taposó lelketlenségével, hanem magasabb érdekből teszik ezt; nem az unifor-

mizálás üres látszata, hanem a presbiter-zsinati rendszernek egyedül életnemző természete, illetőleg annak megismerése és a jogoknak, méltányosságnak, igazságnak minden egyházfentartó tényező részére kiszolgáltatása vezeti őket, mert ott, a presbiteri egyházalkotmány szabadságot lehellő levegőjében felnőtt emberek előtt tul van minden kétségen, hogy egy olyan törvényhozás, a mely $\frac{2}{3}$ -ad részében maga nevezi ki magát, és a melybe a miniszteriumnak fizetett alárendelt hivatalnokai is bevannak rendelve, ellenben ki van onnan zárva a legfüggetlenebb elem, mint a lelkészek, az üdvös törvényalkotásra, igazságos kormányzásra megkívántató szabadsággal nem rendelkezik.

Kémer, 1903. július 25.

Nagy István
ref. lelkész.

A vallásos szellem ref. iskoláinkban.

Ezen lap f. évi jul. 25-iki számában Felsővégesi által közölt konkrét esetek, melyekből cikkirő általánosan szomorú színben látja ref. iskoláink vallásos nevelési irányát, szomorúsággal tölthetnek el bennünket. De sietek megjegyezni, hogy csak abban az esetben volna ez indokolt, ha a vallásos irányú nevelés hanyatlása rendszeresnek volna mondható. Óvakodjunk azonban egyes, szórványos és minden korban könnyen előfordulható esetekből egész testületeket, vagy csak egyes szakok tanárait is olyan súlyos váddal illetni.

Azok a kegyes alapítók, a kik sok esetben önmaguktól megvonva áldoztak keserevesen megtakarított filléreikből a református tanügy oltárán, bizonyára éppen attól az eszmétől vezettetiek, hogy az általok gyámolított iskolákban igaz vallásosság és evangéliumi szellemű nevelés honoljon.

Ne térjünk ki azonban a vádak elől. Lehet halnai, hogy tanáraink nem eléggé vannak tudatában a felekezethez tartozásnak, egyesek feltűnően hiányoznak az istenítiszteletekről stb. Erre csak azt jegyzem meg, hogy ezekről van és lehet szó csakis, s magam részéről úgy fogom fel a dolgot, hogy az a jelentős többség mely vallásos buzgóságával is jó példával jár elől, ezt bizonyára meggyőződésből és valódi lelkiszükségtől indítva teszi és hogy egy hasonlattal éljek, nem kényszerből, úgy mint a katolikus egyház abszolút rendszerében működő pap, vagy barát, kinek kötelessége kényszerűségből is ott lenni, ha erre külön lelki szüksége nem indítaná is. Azon a kisebbségen pedig, mely vallásos buzgóságával jó példával nem jár elől, sőt (mondjuk meg nyíltan) ezt feleslegesnek is tartja, ne igen esodálkozzunk, hiszen a *mi hires autonómiánk következménye az is, hogy kiki szabadon tehet olyat is, a mit nem szabad volna tennie.* Ilyen emberekkel minden felekezet tagjai közt van elég baj, hogy nálunk is akadnak elvétve, de én éppen azért nem látom sötét színben a jövőt, mert a nagy többség vallásos buzgóság tekintetében is kifogástalan.

Sőt tovább megyek! Én esodálkozom rajta, hogy a felekezeti szempontnak teljesen figyelmen kívül hagyása nem ölt nagyobb mérveket. A mint én vissza emlékezem saját tanulói pályámra, állíthatom, hogy sajátos ellentét van a felekezeti és a felekezeten (állami) iskolák szelleme közt. Magam is ref. felekezeti iskolából kerültem az egyetemre, s az ott uralkodó közszellemet akkor volt alkalmam megfigyelni, a mikor

még a magyarországi felekezetek békés egyetértésben éltek egymás mellett, a mult század nyolcvanas éveiben. Egyik seminariumban a tagok nagyon vegyesen voltak mindentéle vallás híveiből. Egyik volt debreceni deák nagy előszeretettel regélt el egyetmást a debreceni kollegiumi élet köréből és sikerült anekdotákat mondott el, melyek a kálvinizmust valamely oldalról jellemzik. Szavaiból nagyon is kivehető volt a kálvinista büszkeség. Erre jegyezte meg egyik katolikus egyetemi polgártársunk: „Furcsa, hogy ti kálvinisták annyira büszkélkedtek azzal, hogy ti kálvinisták vagytok, látjátok, mi nem állunk elő ilyesmikkel!” Csakhogy azután ezt a kálvinista öntudatot jellemző önérzet ezzel ki van merítve. Az egyetemen a megélhetés gondjaitól különben is elfoglalt ifjak legnagyobb része (elismerés illeti a kivételeket) még akkor a templomba járással, vagy más módon nem igen fejezte ki a felekezethez tartozását. (Azóta hiszem, hogy javulás állott be e tekintetben.) A felekezeti szempontok szemmel tartására az állami jellegű iskolák nem annyira alkalmasak, mint a felekezeti iskolák, még a középiskolákban is érezhető e tekintetben a különbség, pedig ott még külön vallásos oktatásról is van szó. Mennyivel inkább megszokhatja azután az állami iskolákban, illetőleg az egyetemeken magát kiképező tanárjelölt azt a gondolatot hogy őt felekezetéhez semmi kapocs nem fűzi. Ez az, a minnek a következményei egyeseknél még tanár korukban is kifejezésre jutnak.

Van egy specialis nagy baj is, mely összekötésben van szakrendszerünkkel. Ezuttal szükségesnek tartom, hogy rámutassak arra a jelenségre, mely szerint pozitív tényekből tudom, hogy megtörténik úgy az állami mint felekezeti iskolákban, hogy *a mit a vallás tanára nagy buzgósággal épít, azt más szakok tanárai néha egyetlen ki nem fejtett célzással, melyet a tanulók még hozzá félre is értenek, egészen lerontják.* Dacára annak, hogy a legnagyobb csillagászokról fel van jegyezve, hogy eljöttek tanuskodni Isten léte mellett, mégis vannak „modern tudósok”, a kik többet tudnak azoknál a nagyoknál és fedeznek fel a physikai tudományokban olyan tételeket, melyek a vallás tételeivel „nem egyezhetők össze.” Több physikai tanárnak a véleményét ismerem e tekintetben, s örömmel állíthatom, hogy legtöbb éppen a physikai tudományokba való igazi belemélyedésből kifolyólag hirdeti meggyőződésből a mindenség végének létezését. De hallottam (igaz, hogy tanulók előadása nyomán) egy physika tanárnak ilyen forma épületes kijelentését is: „Ha valaki a physika tételeit a vallás tételeivel állítja szembe, helytelenül cselekszik, mert hiszen a vallás tételei nem konstatalhatók a physika tételeinek segélyével, de viszont a physika tételei sem a vallás tételeivel.”

Nem tudom, hogy más hogyan van vele, de én a sorok közt a következőket olvasom ki ebből a kijelentésből: „Ha a vallás tételeit a physika tételeivel akarom vizsgálni, akkor azok megdőlnek, s viszont megsemmisülnek a physikai tételek a vallás tételeivel szemben.”

Az előadottak nyomán tehát gondolhatná valaki, hogy ilyen esetek meggátlására a leghelyesebb óvintézkedés volna azon eljárás, hogy minden középiskolai tanár ref. intézeteinkben papi képesítéssel is bírjon. Bármennyire tetszetős is volna ez az indítvány, én ebben sem látok teljes biztosítékot. Ellőttünk van éppen a Felsővégesi által idézett eset is, hiszen éppen a vallás tanárjáról van szó ott is.

Egy esetben talán teljes biztosítéknak venném ezt is, ha t. i. papképzésünkben több garanciát látnék a szigorúan vallásos nevelés irányában. Bocsássanak meg a theologiák érdemes tanárai, itt nem az ő nevelési irányukat kifogásolom, sőt elismerem, hogy a nyújtott ismeretek a kor színvonalán állanak és az egyházhoz való törhetlen ragaszkodás és vallásosság ébresztése és biztosítása tekintetében sem hagy fel kívánni valót. Van azonban ref. papképzésünknek egy a theologiai tanárság akaratán kívül eső nagy hiánya: nincsenek a kor színvonalán álló olyan internátusaink, a melyek mindenféle erkölcsi és szellemi káros befolyások ellen biztosítanak növendékeinket.

A tanügyi irányzatok, a magyar tanügy fejlődése sem kedvező a felekezethez tartozás szellemének az ápolására nézve. Immár megszámlálhatjuk, hogy saját erőnkől hány középiskolát tudunk fentartani, elemi iskoláinknak az állami befolyás alá napról napra fokozottabb mértékben való belevonása kétségtelen. Jelszavakként is hangoztatják, különösen ha fizetésrendezésről van szó, hogy immár az államnak kötelessége a felekezeti tanár fizetését is kiegészíteni, mivel a felekezeti tanár is az államnak tesz szolgálatot. A ref. tanárság egy része tehát az állam szolgájának tartja magát első sorban, nem esoda azután, ha az állam is ezen elv alapján egészíti ki a fizetéseket.

Hogy mire vezet az ilyen állami érdekek hangoztatása, kuriozumképpen felemlitem azt az esetet, mely igaz, hogy régebben történt egyik ref. gymnasiumban, az is igaz, hogy csak egy embernek az agyában fogamzott meg, de mégis jellemző. Az illető államsegélyes gymnasium tanárkara és a fentartó testület közt nézeteltérés volt az államsegély mikénti felhasználását illetően a gymnasium célszerű fejlesztésére nézve, s a tanári kar egyes tagjai keserű kifakadásokat is tettek. Erre egyik tanár a következő jóslattal állott elő: „Az lesz az egésznek a vége, hogy mivel a gymnasiumnak ugyanis külön alapjai vannak, s az állam egészíti ki a szükségleteket évi hozzájárulásaival, a gymnasiumot előbb-utóbb önállósítani kell az egyháztól.“

Ime, ilyen az „állami érdek“ előtérbe toló tanár felfogása! Szerencsére azonban ilyen alig van!

Az tehát a kérdés, hogy miképpen volna orvosolható a mai állapot? Hogyan volna nevelhető olyan tanári nemzedék melynek minden egyes tagja teljes tudatában lévén annak, hogy ők nemcsak az államnak tesznek szolgálatot tanári munkájukkal, nemcsak nemzeti feladatot töltenek be a középiskolai oktatással, hanem első sorban felekezetük érdekében munkálkodnak? A felelet erre a kérdésre a fentiek alapján könnyű.

A felekezetünkhöz tartozás szempontját mellőző szellem legtöbb esetben a felekezetnélküli (állami) tanárképzésnek tulajdonítható. Egyedüli orvosságát éppen ezért a ref. tanárképzés megvalósítása kepezi.

Ez is egy okkal több arra, hogy a debreceni egyetem valahára létre jöjjön!

Paedagogus.

A „protestáns nyomda“ kérdése.

Eperjesy István könyvkiadó és könyvkereskedő Ruzicska Gyula nyomdatulajdonossal együttesen még a múlt évi őszi egyházkerületi közgyűléshez nyújtott volt be olyan értelmű ajánlatot, hogy bizonyos helyiség kedvezményes átengedése mellett ha az egyházkerület a

maga összes kiadványainak, nyomtatványainak előállítását reájok bizza, úgy hogy elkezdve az egyházközségi gyűlekezetektől fel egészen a konventig az összes nyomtatvány-szükségletek náluk rendeltetnek meg, készek az évenként 3000 korona befektetésével gyarapítandó nyomdát összes felszerelésével 30 év múlva az ev. ref. Kollegium tulajdonába bocsátani át, minden váltságdíj követelése nélkül. Egyházkerületünk az ajánlatot első látásra is „nagy horderejűnek“ ismerte, s annyira méltányolta, hogy több irányú intézkedést tett a felvetett kérdés részleteinek megvilágítása s a tárgyalásra való előkészítése céljából, kimerítő javaslatot várván a többrendbeli megbizottaktól a legközelebbi gyűlés idejére. (L. Egyh.-ker. jkönyv. 1902. nov. 215. sz.)

Alig futott azonban hire az érdekes beadványnak, e lap múlt évi december 6. és 13-diki számaiban Hoffmann Sándor debreceni nyomdatulajdonos bírálat alá veszi az Eperjesy-Ruzicska-féle ajánlatot, s az abban felmutatott előnyök értékét olyan értelmű ajánlattal szállítja alább, hogy ha 30 éven át az ottan körülírott nyomdai munkálatok előállítására az ő nyomdája nyer megbízást (hogy minő cég alatt, azt még tekintsük mellékésnek) abban az esetben kész minden évben évi 10,000 koronát bocsátani az egyházkerület szabad rendelkezésére. A nyomdai helyiség részére, még pedig a kollegiumi udvar területén ő is megfelelő helyiséget kér, melyért némi házbért is hajlandó fizetni, azonkívül kész a nyomdát 30 év múlva a mintegy 4000 korona évenkénti befektetés után nyerendő felszerelésével együtt az akkori becsérték 50%-áért az egyházkerület tulajdonába engedni át. Ugyanezt az ajánlatot Hoffmann és Kronovitz nyomdatulajdonosok együttesen aláírva f. évi márc. hó 31-ről keltezve az egyházkerületi elnökséghez is benyújtották, kérvén ez uton az egyházkerületi közgyűlést az ajánlat elfogadására s a szerződés megkötése érdekében a végleges intézkedések megtételére.

Azonban a mozgalom ezzel az ajánlattal sem állott meg. G. Szabó Kálmán, Debrecen város nyomdájának egyik alkalmazottja újabb indítvánnyal s azzal kapcsolatosan tervvel lépett elő, melynek rövid tartalma az, hogy ne bizza az egyházkerület a szóban forgó nyomdai szükségletek ellátását sem az egyik, sem a másik vállalkozó ajánlattevőre, hanem állítsa fel maga az egyházkerület a nyomdát a maga emberségéből. Nézetét nem csak e lap hasábjain tette közzé, hanem emlékirat alakjában is kidolgozta azokat, s ez emlékiratot az egyházkerületi közgyűléshez be is nyújtotta; s hogy lendületes bevezetéssel ellátott emlékiratát minél szélesebb körben tegye ismeretessé azt, a Pesti Könyvnyomda-részvénytársaságnál kinyomott példányokban az egyházmegyékhez, s több egyéb helyekre is megküldte. Az emlékirat a legkisebb részletekig kiterjeszkedve tervezetet, költségvetést is tartalmaz az indítványozótól célba vett „Protestáns Nyomda“ berendezési költségére vonatkozólag is, ami számítása szerint kerekszám kedvéért 100,000 koronának egyszeri befektetéséből állana ki, mely azonban az időnként eszközözlendő újabb befektetésekkel 30 év múlva 160—200 ezer korona értéket képviselne.

Meg kell említenem még azt, hogy úgy a Hoffmann-féle ajánlat, mint a G. Szabó Kálmán emlékirata, bár egymástól eltérő eredménnyel, hozzátétőleges számítást is tesz az évi nyomtatvány-szükséglet értékének kimutatásával, sőt az utóbbinak munkálata igen természetesen a bevétel mellett az évi költségek mennyiségét illetően is cimszerűen olyan kiszámításokba bocsát-

kozik, a melyekre már a vállalkozónak csak saját szempontjából lehet szüksége, a melyeket tehát Hoffmann és Kronovitz beadványukban mellőzhettek

Régebben úgy számítottam, hogy az egyházkerület részéről a nagy fontosságú kérdéssel való foglalkozás menete a következő lesz: a 215—1902. számú egyh.-kerületi közgyűlési végzéshez képepest a népiskolai tanügyi bizottság végrehajtó bizottsága a nyomtatványszükséglet adatait összegyűjti; az egyh.-kerületi jegyzői kar is kimutatja az egyházkerület részére rendszerint szükségelt nyomdai munkálatok mennyiségét, és a kollegiumi gazdasági tanács részéről várt s a helyiségre vonatkozó vélemény meghallgatása mellett az egyházkerületi elnökség a többi megbizottakkal, küldöttségi tagokkal együtt akként fog tárgyalni, s kimerítő javaslatot majdan úgy fog tenni, hogy az Eperjessy Ruzicska-féle ajánlattételen kívül már csak időnyerés szempontjából is kombinációba veszi a másik két beadványt is.

Aztán úgy gondoltam, hogy ha a kimerítő javaslat az egyházkerületi közgyűlés asztalára kerül, mivel az ügy könnyen érthető okokból felette közelről sőt közvetlenül érdekli az egyházmegyéket, sőt az egyes egyházközségeket is, mert azoknak üzleti érdekelttségét s kapcsolatát nagyban feltételezi a vállalat biztosítandó sikere: bár mily gondos előkészítés után is szüksége lesz az egyházkerületi közgyűlésnek az egyházmegyék és községek hangulatának, hajlamainak ismerésére, s csak azoknak megnyilatkozása után hozhatja meg a maga érdemleges határozatát.

Számításom azonban nem vált be, mert az 1903. évi májusi egyházkerületi közgyűléshez semminemű felterjesztés nem érkezett, sőt — a mint a 28. sz. a. hozott határozat praemissájából kitűnik — a G. Szabó Kálmán munkálata is csak annyiban kerül szönyegre, a mennyiben a debreceni egyházmegye fölterjesztésében azt az egyházkerület jóindulatába, gondos figyelmébe ajánlja. A debreceni egyházmegyén kívül a beregi és a nagyszalontai egyházmegyéről jött még fel fölterjesztés, amaz tudomásul veszi, emez pedig pártolja a felvetett eszmét. De már a Hoffmann és Kronovitz féle ajánlattal az egyházkerületi jegyzőkönnyben sehol sem találkozunk (legalább én nyomát lelni nem tudtam); holott könnyű belátni, hogy ajánlatával messze túlszárnyalja az Eperjessy-Ruzicska propositióit, a mennyiben annak elfogadása — a nyomdai felszerelésnek (bár nem kötelező) 30 év multán bekövetkező átvételén kívül — absolute semmi kockázattal nem jár az egyházkerületre nézve. Így aztán a 215—1902. sz. a. megbizott küldöttség semmi megbizást nem nyert a Hoffmann és Kronovitz-féle ajánlattal való foglalkozásra, ha csak a főt. egyházkerületi elnökség a hozzá benyújtott munkálatot időnyerés szempontjából közvetlenül at nem teszi a nevezett küldöttséghez.

Igaz, hogy a nagy kérdések csak lassan szoktak érlelődni. De az is igaz, hogy a lassu érlelődés a folytonos működést feltételezi, a stagnálás pedig soha sem volt a lassu érlelődés processusa. Erre való tekintetből — míg a hivatalos forumokon előbb léphetne a nyomdai ügye — helyénvalónak látom, hogy e kérdésre felhívjam a közfigyelmet s hozzászólásra kerjem a hivatottakat a sajtó terén. Az első lépést ezuttal abban a reménységben kísérem meg, hogy erőtelen próbálgatásom fogyatkozásait a majdan következő avatottabb s hivatottabb felszólalások ki fogják pótolni.

* * *
Az Eperjessy-Ruzicska-féle fellépésnek tagadhatat-

lanul meg van az a kiváló érdeme, hogy kezdeményező volt, s kezdeményezésével alkalmat adott arra, hogy nyomában mások is sorakozzanak. De hogy a Hoffmann és Kronovitz ajánlatában foglalt s biztosított feltételekkel szemben elenyésző csekélységgé se zsugorodik össze az ajánlat értéke, azt úgy is látnók, ha Hoffmann ur ad oculos nem demonstrálta volna is.

Az iránt sem lehet kétség — hiszen a Hoffmann és Kronovitz cég szoliditása elég garanciát nyújt ajánlattételök realis-volta felől, — hogy a nyomdai költségek mezején megtakarításokat tehetünk, ha akarunk. Csak az a kérdés, hogy ezt vállalatba adás után akarjuk-e biztosítani, vagy pedig azzal, hogy magunk legyünk a vállalkozók?

Bármelyik mód találkozzék elfogadással: a mai helyzetnél kedvezőbb positio mutatkozik, azzal a különbséggel, hogy míg az egyik kötött számú, de biztos nyereség-eredményt, bár kisebb morális ingerenciát biztosít: addig a másik, mint minden vállalat, prosperálás tekintetében minden kecségtető volta mellett is járhat veszteséggel, melyt a nyert morális ingerencia a mai materiális világban sehogy sem ellensúlyoz. Nem felejttem el azonban azt is megjegyezni, hogy a vállalat sikere teljességgel nincs kizárva az utóbbi módozat mellett sem, sőt az eredmény lehet sokszorosan többszöröse a Hoffmannék részéről proponált 10,000 koronás 30 évi évjáradéknak.

A Hoffmann-fele ajánlatban foglalt számítástételek realis-voltát az ő propositiójának mérlegelésekor szükségtelen vizsgálnom. Am legyen az ő számítása szerint az évi nyomtatványszükséglet 148,500 korona, esetleg ennél több, vagy kevesebb, mi reánk csak az tartozik, hogy az ő vele köthető szerződés évi 10,000 koronát biztosít az egyházkerület részére.

(Folyt. köv.)

Róssa Sándor.

TANÜGY.

A debreceni ev. ref. felsőbb leányiskola és kapcsolatos intézetei.

Most, hogy a nagy szünet mindinkább végéhez közeledik, nem kis gondot okoz a szülőknek annak a kérdésnek az eldöntése, hogy gyermeiket melyik iskolába adják. Igen gyakran fordulnak ilyenkor tanácsért a lelkészekhez, s erre való tekintetből akarunk pár szóval megemlékezni a debreceni ref. felső leányiskoláról.

A mult évben kifejlődött az intézet arra a fokra, a melyre eddig tervezve volt, mert már az elemi-, gyakorló- és felsőbb leányiskola mellett a tanítónőképző mind a négy osztályában is folyt a tanítás. De hisszük hogy ezzel a fejlődés nem érte el végét, az illetékes tényezők s körök megfogják találni a módot a tovább fejlesztésre, hogy ez az iskola valóban a legelső s „legnagyobb magyar református leányiskola“ legyen.

Az értesítő szerint az iskolának 435 növendéke volt, mely szám a magántanulókkal 460-ra emelkedik. Tehát majdnem felezer leány nyerte itt kiképeztetését. Ebből az elemi iskolákra 115, a felsőbb leányiskolára 194, a tanítónőképzőre 126 esik. A tanári testület állt 17 rendes tanerőből, még óraadó is volt.

A tanulás végső eredményét az értesítő nem állítja össze, abból a statisztikából áttekintő képet nem

nyerhetünk, de következtethetjük, hogy a tanárok és tanulók tisztességgel megfeleltek kötelességeiknek abból, hogy a f.-leányiskola első osztályában 5, másodikban 0, harmadikban 6, a 4-ik, és 5-ben, 0, a hatodikban 1; a képzőben pedig az elsőben 3, a harmadikban csak 5 tanuló bukott, tehát összesen 20 tanuló, és ezekből bizonyára a többség nem ismétlésre, hanem csak pót-vizsgára utasított.

A képesítő vizsgálat eredménye is teljesen kielégítő képet mutat, 33 vizsgázó volt, ebből 8-at kitünő, 10-et jeles, 8-at jó, és 7-et elegendő osztályzattal képesítettek.

Az értesítő arról is beszél, hogy a növendékek erkölcsi és vallási gondozása semmi kívánni valót nem hagy fen. Fegyelmi eset nem volt. A vallásos nevelést célozta az a szokás, hogy a tanórákat az összes növendékek együttes éneke és a vallás-tanár imádkozása kezdi meg a diszteremben. Azonkívül a növendékek közül azokat, kiket szülei nem kísérhetnek templomba — elvezették a tanítónők Telen pedig a vallás-tanár ifjúsági isteniszteletet tartott. A konfirmációra pedig 32 növendéket készítet el.

A hazafias és társadalmi érzelmek ápolását célozták az iskolai ünnepek, a melyeknek felsorolt programjai ugyancsak szép készütségről tanuskodnak és tudomásunk szerint szépen is sikerültek. Ilyen ünnepek voltak: az elemi iskolai növendékek az intézet egyetlen jöltévője. néh. Valics Antalné sirjánál ültek emlékünnepe. Szept. 19-én volt Kossuth-ünnep, márc. 15-én hazafias emlékünnepe, május 27-én Rákóczy F. és Zrínyi Ilona emlékünnepe.

A könyvtárak szépen gyarapodtak. Az értesítő az ifjúsági könyvtárról nem szól, csak annyit tudunk róla, hogy a növendékek 720 esetben használták, a tanári könyvtár azonban ez idén tetemesen gyarapodott és ezt is használhatják a növendékek a szaktanár utasítása alapján. Ezen kívül a tanítónőképző intézeti növendékeknek önképző körük van, és ez a komoly munkásságot kifejtő kör is az idén könyvtárt alapított tagjai használatára.

Még pár szót kell szólnunk a bentlakásról. 52 növendék volt benne, a kik a jelentés szerint kényelmes lakásban, jó táplálkozásban részesültek. A testi nevelést a szórakoztató naponkénti séták és a pihenési órák célszerű beosztása mozdította elő. Zongorára, hegedűre, cimbalomra közösen és magán uton készülhetnek a növendékek. A bentlakás évi díja 400 korona, négy részletben törleszthető.

A jövő évre már az iskolában és az internátusban is folynak az előjegyzések. Tudtunkkal már az internátus és a felsőbb leányiskola I. osztályának létszáma be is telt, most már csak a kitünő tanuló számíthat ide felvételre, s más csak akkor, ha valaki visszalép. A tanulási díj minden aprólékosokkal (beírás stb.) egyetemben az elemi iskolában 30 kor. 30 f. a felsőbb leányisk. I—IV. o.-ban 57 k., az V—VI. és a tanítónőképző osztályaiban 77 korona.

Az iskolában a jövő év kezdetén, szept. 3-án lesznek a javító — 4-én a felvételi — 5. 7. 8-án a magán vizsgálatok. 9-én megkezdődik a tanítás. A bentlakásban 1-én reggeli 7 órától részesülnek már a jelentkezők gondozásban.

Az értesítő végén a jövő évre bevett tanulókönyvek vannak felsorolva. A kinek bármely dologban bővebb felvilágosításra van szüksége, annak az igazgatóság szívesen válaszol utbaigazítással, vagy értesítőt küld, melyben bőven megtalálja a tudnivalókat. M.

Értesítés.

A sárospataki ev. ref. főiskolában a jövő 1903/4. iskolai év szeptember 1-én kezdődik. A főgymnasiumban (melynek I—II. osztálya párhuzamos) a javító, pótló és magánvizsgálatok szept. 1—2. napján, a főlvételek, beiratkozások szeptember 1—4-ig fognak végbemenni, s a tanítások 5-én megkezdődnek; a theol. és jogakadémián pedig az előadásokra való jelentkezés határideje szeptember 8. és 9-ike. Az ujonnan jöttek az akadémiába 1—9-ig, a katonaságtól jövők október 8-ig vétetnek fel. Az előadások szeptember 11-én kezdődnek. Beiratási díj új tanulók részére a gymnasiumban 4 korona, a theol. és jogakadémián 8 korona. Tandij és egyéb címeken a gymnasiumi tanulók közül az I—II-ik osztályu prot. vallásuak egész évre 50 koronát, nem protestánsok 66 koronát, a III—VIII. osztályuak, ha protestánsok 48 koronát, ha nem protestánsok 64 koronát fizetnek. A theol. akadémián a tandij egész évre 18 kor. A jogakadémián a prot. vallásuak egész évre tandij és egyéb címeken 64 koronát, a nem protestánsok 86 k.-t fizetnek. A theol. akadémia hallgatói s a prot. vallásu joghallgatók az ünnepi követség (legatio) kedvezményét élvezik. A joghallgatók s gimn. tanulók tandij-elengedésben részesülhetnek s az erre vonatkozó kérvények aug. 25-ig a főiskolai igazgatósághoz nyújtandók be. Szorgalmas és jó előmenetelű tanulók szorgalmi díjban és tápintézeti jótéteményben (ingyenes, 40 és 80 koronás helyek) részesülnek. A 120 koronás tápintézeti helyekre csak korlátolt számban vehetők fel a tanulók. A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett helyeken szállás és élelmezés olcsó áron, átlag havi 24—35 koronáig kapható. Tudakozódásokra készséggel ad felvilágosítást úgy a főgymn., mint az akad. igazgatói hivatal. Ez iskolai évben gymnasiumi igazgató Dr. Rác Lajos, akadémiai és közgazgató Dr. Székely György.

A sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága.

Iskolai értesítés.

A szatmárnémeti államilag segélyezett ev. ref. főgymnasiumban a jövő 1903/4. évre a beiratások szeptember 1. 2. 3. és 4-ik napjainak délelőttjein, naponta 8 órától fel 12 óráig eszközöltetnek, megjegyeztetvén, hogy az I. osztályba 1-én és 2-án csakis protestáns vallásuak vétetnek fel, 3-án és 4-én más vallásuak is. 5-én d. e. 8 órakor lesz a tanulók számbavétele, 6-án a tanév megnyitása, 7-én a tanítás megkezdése. Tandij, melyben minden iskolai díj befoglaltatik, egész évre prot. vallásuaknak 61 kor., más vallásuaknak 73 kor. Az első félévre a prot. vallásuak 37 kor., más vallásuak 43 kor.-t fizetnek a beírás alkalmával. Ezen összegből 17 koronát még a tandijmentességért folyamodók is tartoznak fizetni. A második félévre a prot. vallásu 24 kor., más vallásu 30 koronát fizet.

A melyik szülőnek főgymnasiumokba egyszerre 3 vagy több fia jár, egy azok közül tandijmentesen vétetik fel.

A görögpótló tanfolyam az V-ik osztályban megnyitattik és évenként fokozatosan felállítottatik a következő osztályokban is.

A gymnasium V-ik osztályába belépő tanuló szülője vagy gyámja köteles kijelenteni, illetve írásbelileg kinyilatkoztatni, hogy a fia, illetve a gyámoltja az 1890. XXX. t.-c. értelmében a görög nyelvet, vagy az idézett t.-c. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni. Számár, 1903. augusztus 10.

As igazgatóság.

IRODALOM.

Vegyes egyházi beszédek. *Irta Lévay Lajos sárkereszturi ref. lelkész.* Második kiadás. Budapest, Kókai Lajos. A Lévay Lajos neve az egyházi beszéd-irodalom mezején nem ismeretlen. Már korábban adott volt ki egyházi beszédek, melyeknek kedvező fogadtatása 1894-ben arra ösztönözte, hogy újabb füzetet bocsásson világ elé, melynek nyolcadfélét alatt valamennyi példány el kelvén, most másodsor is sajtó alá adta. Hogy minő szempont vezérelte a kidolgozásban: ő maga jelzi az első kiadás előszavában, midőn írja, hogy a száraz fejtegetéseket mellőzni és természetes egyszerűséggel, világosan, „közérthetően” s lehetőleg a tulajdon nyelven igyekszik szólani a néphez. A füzet 19 beszédet tartalmaz, melyből csak négy van közönséges, a többi különböző ünnepi, alkalmi beszéd, sőt kettő gyermek-istenítisztelet alkalmára készült. Nem akarom egyenként sorra bemutatni e beszédeket, csak általánosságban teszek némelyikre észrevételt. Ha a homiletika szabályait akarnám mértékül alkalmazni, akkor a kevésbé sikerült beszédek sorába jutna a nagyobb rész. A dispositio nem mindenkor világos, sőt néha éppen a részre osztásban alakul ki. Így mindjárt az első beszéd textusa ez: jövel Uram Jézus. Hogy a főtétel az lenne, hogy „miért hívjuk Jézust,” ezt csak akkor látjuk, ha a részeket átolvassuk. Ennek a beszédnek azonkívül meg van az a sajátsága, hogy a 12. számú beszéd gondolatmenetét vette át (vagy az kölcsönözte innen), annyira, hogy a II. és III. rész tartalma néha szószerint ugyanaz. (Lásd 5. lap II. rész utolsó bekezdés és XII. beszéd 96. lap I. rész vége). Magának a XII. beszédnek pedig a főtétele nem szabatos. Azt mondja, hogy tanuljuk meg, hogy milyen lélekkel hordozzuk az élet keresztjét, holott a két részben azt adja elő hogy I. minő keresztet rak reánk az élet? 2. milyen lélekkel kell azokat hordoznunk? Némelyik beszédnek pedig olyan a tárgya, hogy a szónoki kidolgozás nem tud mit tenni vele. Ilyen a VII. számú áldozócsütörtöki beszéd, ezzel az alapigével: galileabeli férfiak, mit állatok névén menybe? főtételül tévén a kérdést: mért függesztjük ma szemeinket az égbe? erre a következő feleleteket adja három részben, 1. mert mennybe emelkedni látjuk ma Jézusunkat; 2. mert ott a mennyben vannak elköltözött kedveink is. 3. mert oda vágyakozunk mi magunk is. Első tekintetre azt hinné az ember, minő hálás lesz a téma, könnyű a kidolgozás. De aztán mikor benne van a szerző a munkában: akkor tűnik ki, hogy a részekben nem lehet egyebet tenni, mint szót szóra halmozni, a részreosztás címeit szincerizálni. A 2-ik részben pedig olyan szertelenségbe téved, hogy megengedhetőnek tartja, hogy a földről elköltözött lelkek „a tőlünk elképzelhetetlen távolságban ragyogó világtestek” talán egyenesen ama ragyogó csillagok egyikére vagy másikára szállanak, miután a földön porbűvelyöket levetették. Mennyivel szerencsésebb invencióju s gazdagabb kidolgozásu pl. ugyanezen szövegről Kiss Ádámnak egy beszéde (II. k. 77. lap. XIII.), melyet ódon nyelvezte ellenére is gyönyörűség ma is olvasni gazdag, ötletes gondolataiért. A IV-ik beszéd farsangi, címe „a házasság élet.” A bevezetés lendületes, de tartalma a textusban kifejezett igazság taglalása (nem jó az embernek egyedül lenni), a dispositio szerint a házasság életéről kíván elmélkedni, „lerajzolni óhajtván a házasság életnek 1. örömeit, 2. töviseit, 3. fáradságait.” A részekben a fogalmak nem egymás mellett állanak, ha-

nem egymásban, mert hiszen a fáradság is a tövisek közé tartozik. Legjobban megragadja a figyelmet a X-ik beszéd, Zsodoma és Gomora pusztulásáról. Tulajdonképpen főtétele nincs a beszédnek, homiliaszerű menetet tart, s míg Ábrahámnak az Urral való, hogy úgy mondtam, alkudozását elmondja: kiválóan sikerült drámai vonásokkal ékeskedik az előadás, mely a figyelmet egészen lebillincseli. Már kevésbé sikerült a beszéd többi része. Bajos a kidolgozásban olyan fonatra találni, mely egységes gondolatmenetre vallana, mely pedig a beszédnek megtanulását, előadását, megérthetőségét sőt hatását is biztosítani hivatva volna. Általánvéve a legtöbb beszédben az intések, oktatások mint kész igazságok előadása imperative foglalják el a nagyobb helyet, bizonyítás, következtetés nélkül, a mikor a szónoki közhelyek alkalmazása, az azonos fogalmaknak több rokon értelmű szavakkal való kifejezése azt hitetné el az emberrel, hogy e beszédek a szabad előadás után stenografice jutottak papírra. A XIV. számú beszéd bevezetője felette szubjectiv, a beszéd tárgya pedig nem a gyermekeknek, hanem a szülőknek szól. A kidolgozás pedig oly hosszú, hogy a felnőtteknek is feladat végig hallgatni; ebben a hibában leledzik a XV. számú szintén gyermek-istenítiszteletre írott beszéd is, bár természetes, könnyed menetével a sikerültek közé sorakozik s nem téveszti el az elérni kívánt hatást. A XVIII. beszéd március 15-iki alkalmi mű, a következő alapigével: Mát. 4: 16. „a setétségben ülő nép láta nagy világosságot.” A bevezetés, miután az eleje hazafias citátumokkal gazdagon meg van rakva, a végén azt kérdezi, hogy „mit is vivot ki 1848. a népek s közelebről a magyar nép számára? Felelet: a 48-iki összes vívmányokat röviden e három nevezetes szóba szoktuk összefoglalni: Szabadság, egyenlőség, testvériség. Szóljunk azért e nagy fontosságú jelszavakról egyenként.” Ebben az alakban a téma semmi vonatkozásban sincs a textussal. Könnyű lett volna pedig összekapcsolni a kettőt ilyen formán: micsoda nagy világosságot látott a nép 1848-ban? 1. a szabadság, 2. az egyenlőség, 3. a testvériség napfényét. Egyébként a részek evangéliumi alapon mozognak, onnan indulnak ki, oda térnek vissza. Sikerült mintabeszéd arra nézve, hogy lehet hazafias egyházi beszédet írni, ha nem csupán hazafias frázisok halmazából építünk is.

Kevésbé sikerült mint ilyen a XIX. számú beszéd Kossuth felett, Siralm. 5—16. Elesett a mi fejünknek koronája. Itt a textus csak mottónak van odavetve, mert az egész beszéd a nagy hazafi halála felett érzett fájdalomnak a rajzolója, a Kossuth vázlatos életrajzával.

Most veszem észre magamat, hogy csupa kifogásokból állok, holott vannak a Lévay beszédeinek érdemei is. Az egyszerűség, a közvetlenség, sok helyen az élénk, színes rajzolás, a nyelvezet bibliaszerűsége egymást váltják fel bennök, s a ki szereti az átalakítást, a saját izlése szerinti újra átgyúrását, az sok szép anyagot talál a 166 lapra terjedő füzetben. Ára 2 k. 60 f. F.

A „nádori méltóság és felelős kormány” címe alatt 32 oldalos terjedelemben Dr. Kun Béla (azt hisszük, hogy a máramaroszigeti jogakadémia ifju tudós tanára) tartalmaz tanulmányt írott, mely a „huszadik század”-ból külön lenyomatképpen jelent meg. A füzet a nem szakembernek is kedves olvasmánya lehet. Feladatul annak demonstrálását tűzte ki maga elé, hogy a nádori méltóság a mai alkotmány keretében

hogyan volna beilleszthető. Tartalomdus, eszmélhető tanulmány az, melynek szerzője lángoló hazaszeretettel jelenti ki, hogy ha Széchenyi mindent lelke mélyéből gyűlölt, mely nem magyar: ő e hazában minden intézményhez, mely magyar, lelke mélyéből ragaszkodik. Ajánljuk a füzet figyelmes elolvasását.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyházkerületi értekezletünk közgyűlése Máramarosszigeten.** Az augusztus hó 27-én tartandó értekezlet iránt egyházkerületszerte nagy érdeklődés jelentkezik. A részvétel és érkezés bejelentésének határideje ma telik le, s arról értesültünk, hogy a legbiztatóbb jelek mutatkoznak arra nézve, hogy a közgyűlés igen népes lesz. A máramaroszigetiek azon vannak, hogy az ünnepség számba menő gyűlés külsőleg is imponáljon. Máramarossziget városának művelt társadalma az egyházi hatósággal együtt karöltve működik a rendezkedésben, a városi előljáróság is mindent elkövet, hogy a nap emlékezetes legyen sokáig mindnyájunk előtt. A lakosság pedig várva-várja azt a napot, a mikor alkalma nyílik arra, hogy messze földről érkező vendégeit az északkeleti Kárpátok bércei közt a legszívélyesebb fogadtatásban részesítse. Nagy várakozással nézünk augusztus 27-ik napja elé.

— **Egyházmegyei tisztújítás.** A máramarogocsei egyházmegye szavazatbontó bizottsága a napokban bontotta fel az egyházmegyei tisztviselőkre beadott szavazatokat, s a következő eredményt konstataulta. Esperes lett egyhangulag *Szikszy Zoltán* m.-szigeti lelkész, gondnok szintén egyhangulag *György Endre*. Lelkeszi tanácsbírák megválasztottak *Biró Lajos* nagyszöllősi, *Tóth Ferencz* lécsői, *Biki Ferencz* bábonyi és *Sárkány Lajos* feketeadói lelkészek. Az ötödik állásra, új szavazás rendeltetett el *Bodnár Béla* tamás-váraljai és *Szabó József* péterfalvi lelkészek között. Világi tanácsbírák lettek *Szegedy Gyula* m.-szigeti ügyvéd, *Szentpáli István* nyug. ugoesai alispán, *gróf Teleky Gyula* képviselő, *Dr. Tóth Jenő* ugoesai árvaszéki elnök, *Szabó Sándor* nyug. főszolga-bíró. Főjegyzők egyházi részről *Biki Ferencz* bábonyi lelkész, világi részről *Dr. Kun Béla* m.-szigeti jogtanár urak. Aljegyzőségre sem egyházi, sem világi részről senkisémet nyert általános többséget, miért amott *Bihari Lajos* salánki és *Darabanth Gusztáv* dolhai lelkészek, emitt *Lator István* sásvári birtokos és *Dr. Gergely György* m.-szigeti jogtanár tüzetek ki új szavazásra.

— **A tiszántuli ref. Egyházi Értekezlet tagjait tisztelettel kérem, hogy a mennyiben a f. hó 27. napján M.-szigeten tartandó közgyűlésen részletes pénztári jelentést kell előterjesztem, tehát a hátralékos tagokról is kimutatást kell adnom: legyenek szivesek f. évi tagsági díjaikat (2 kor.) s még inkább esetleges hátralékaikat legkésőbb f. hó 24-ig hozzám postautalványon beküldeni. Debrecen, 1903. aug. 15. Csiky Lajos, értekezleti pénztárnok.**

— **Rövid válasz „Figyelmezőnek.”** Kétségtelenül van benne valami igazság, ha „Figyelmező” azt kívánja tőlem, hogy a vallástalan vallástanárt illetőleg konkrét adatokkal lépjek a nyilvánosság elé. Mivel pedig Szatmár vidékén ez az ügy már teljes nyilvánossággal lett letárgyalva a „Szatmár” c. lap 25—26. számában, ennélfogva Nagy Elek k.-paládi lelkész cikkéből, ki ez ügyet felszínre hozta, ki e tárgyban az adatokkal ren-

delkezik, a „Debreceni Protestáns Lap” olvasó közönsége elé is fogok adni egy pár idézetet. A nevezett lelkész a „Szatmár”-ban a többek között ezeket írja: „A pünkösztü ünnep nagyhetében egy nap Szatmárnémetiben voltam, s egy református családban a szatmári iskolai állapotokról beszélgetvén, a házi nő izgatottan hozta fel, hogy mennyire megbosszantotta őt egy legközelebb confirmált ifjunak azon vallomása, hogy urvacora vétele előtti és utáni könyörgést nem tanulván nem is mondott, nem is imádkozott, midőn az urasztalához járulva urvacorájában részesült, nem pedig azért, mert Bagothay vallástanár ur azt mondta, nincs szükség imádságot tanulni stb. stb. Majd más helyen így folytatja: „Ugyanis midőn az urvacorai imádságot nem tanuló diákkal megbotránkozólóan beszélgetek, hozzám jön egy felsőbb osztályú növendék és így szól: Még az semmi kérem, hanem nekünk meg azt tanította Bagothay tanár ur, hogy a Krisztus nem támadott fel test szerint, s midőn kérdeztük tőle, hová lett a koporsóból? azt felelte: „elvihették azt mások is. De hát akkor hogy ment fel a mennybe? kérdeztük tovább, s ő arra is azt felelte, hogy nem szószerint kell érteni a mennybemenetelt sem.” stb. stb. Ezekben volt szerencsém nyilvánosságra hozni Nagy Elek lelkész társamnak a „Szatmár”-ban hozott cikke alapján a konkrét adatokat. Mődünkben van agyonhallgatni, vagy pedig erélyesen fellépni anyaszentegyházunk érdekében. *Felsővégesi.*

— **Hittestvéri hangulat.** A Békéscsabán megjelenő „Evangélikus Egyházi Szemle” abból az alkalomból, hogy a nagyváradi evangélikus ágostai hitvallásuk július 5-iki templomavatásáról hírt közöl, a következőket írja a 8-ik számban: „alig 100 éves maga az egyház s egyedül áll az egész Biharmegyében, valóban, mint a *lutheri igazságok* őrhelye a nagy számú katolikusok, reformátusok (!) s oláhok között.” Igen szép és egyuttal mindenkorra jellemző az Evangélikus Egyházi Szemlétől, hogy bennünket, reformátusokat egy vonalba állít azokkal, a kikkel szemben Biharvármegyében a *lutheri igazságok* őrhelyeül specifikálja a nagyváradi evang. ágostai hitvallású, most már felavatott templommal bíró s 1200 lélekből álló egyházközseget. Pedig mi tőlünk nincs oka féltetni a „*lutheri igazságokat*,” végtére is mi nem annyira a *lutheri* vagy *kálvini*, mint inkább (sőt egyedül) a *Krisztusi igazságokra* szoktunk esküdni. A testvéri indulat mivolta ugyanazon számban a 127. lapon „A protestánsok vezére” cím alatt még türelmetlenebbül árulja el magát, hol nagyobb hatalmasságokhoz illő hangon Báró Bánffy Dezsővel szemben személyeskedik, s naiv lelkeknek nevezi azokat, a kik a „Magyar Szót” protestáns sajtónak volnának hajlandók elismerni. Hát tisztelt Evangélikus Egyházi Szemle, az ilyen kérdések feszegetése tán nem is éppen az egyházi lapba való. Mi nem akarunk politizálni, s nem akarjuk felismerni az ilyen hangokban a pánszláv hurok zengését. De azt mégis csak kérdésbe kívánjuk tenni, hogy ha a protestáns sajtó egyik organuma e fajtájú érzelmeket árul el, akkor mire való nekünk az egymáshoz való közeledésről álmodni, egymás támogatásáról ábrándozni? Mire való különösen az az erős hátborzongás, mely a Magyar Szóval szemben az idegességig bántja az Evangélikus (?) Egyházi Szemlét? Csak nem valami kenyéririgység félére kell gondolnunk?

— **Templomavatási ünnepély.** Hosszas várakozás után az országos régészeti társulat által felépített ákosi ev. ref. templom f. hó 9-én fényes ünnepséggel lett át-

adva a nyilvánosságnak. Ott áll a hatalmas, román stílusban visszaépített kéttornyú templom a kis magyar község közepén, hol a hegy ölelkezik a rónával, a „Kis tükör” szerint a paradicsom szépségü Szilágycsüregében. Áll egyfelől a magyarság hatalmas védbástyája gyanánt, másfelől, hogy a magasságba emelkedő egyik tornyáról a kakas az éberséget, másíkról a felholdas csillag a protestáns fenkölt gondolkodást hirdesse, míg a művészi kezekkel alkotott gólya-észek jelképezze mintegy a léleknek más hazába tartozandóságát. A közel 70,000 koronával visszaépített templom büszkén sorakozhatik művészi kivitelű alkotásában az építészet remekei, nemes egyszerűségében a valódi kálvinista templomok közé. F. hó 8-án érkezett Dr. Bartók György erdélyi püspök kíséretével Ákosra. Az állomástól lovas legények és óriási kocsisor kísérte a tettek erős apostolát a közönség eljenzései közepette a lelkészi lakásra. Másnap nagyszámu papság, világi előkelőségek és a nép hullámzó tömege töltötte be a templom hatalmas hajóit. A buzgó ének után Viski Pál szilágycsüregi esperes emelte imádságával égfelé a lelkeket. Utána Nagy István kémeri lelkész gyönyörű beszédével elragadta, megindította, hatalmas érveivel meggyőzte, buzgóságtól áthatott szavaival megtisztította a lelkeket a földi salaktól. Ezután bensőség teljes magasszárnyalásu imában a főpásztor dr. Bartók György püspök kérte az egek Urát, legyen a hely imádságnak helye, legyen boldog a haza, boldog az egyház. Keresztelési szertartást Tamás László kraszna-mihályfalvi, urvaesora osztást K. Nagy Elek bogdándi, és Gáspár László érszodorói lelkészek végeztek. Végre Magyar István helybeli lelkész záró imát mondott. Délben fényes társas ebéd volt, hol gyönyörű felköszöntők hangzottak el, este sikerült műkedvelői előadás és táncmulatság. Isten ővja, őrizze a magyar kálvinista Siont, édes hazánkat, nemzetünket.

o—s.

Tartalomjegyzék: A törvénytervezet adóreformja. Dr. Baltázár Dezső. — Erdélyi egyházkerületünk. Nagy István. — A vallásos szellem ref. iskoláinkban. Paedagogus. — A „protestáns nyomda” kérdése. — Rózsa Sándor. — T a n ü g y : A debreceni ev. ref. felsőbb leányiskola és kapcsolatos intézetei. — Értesítés. — Iskolai értesítés. — Irodalom. — Különfelek.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat

az aradi ev. reform. segédlelkész-vallás-tanári állásra.

Fizetés lakáspénzzel együtt: 1600 korona havi előleges részletekben.

Kötelesség: 1. Vallástanítás a különböző iskolákban az egyháztanács által megállapítandó órarend mellett. (Maximum 24 óra.) Szébb és ismertebb énekek begyakoroltatása a rendes órák alatt. 2. Gáj külvárosban két hetenként (okt.—jun.) vasárnap délután istenisztelet tartása.

3. Felváltva rendes segédkezés a lelkészi szolgálatok végzésében.

A választás 3 évre szól, az első év próba-év. Évenkénti szünet 1 hónap.

Pályázhatnak most végzett theologusok is, ha kötelezik magukat, hogy szeptemberben az

első vizsgát leteszik. Kérvények aug. 25-ig alulírottához küldendők. Az állás szept. elején elfoglalható. Arad, 1903. aug. 10.

Csécsi Imre
reform. lelkész.

Pályázat.

A Sarkadi ev. ref. egyház pályázatot hirdet:

1. A kántori állásra.

Javadalma: 600 korona készpénz és a temetési stola. Énekszós 1 kor; a hol a lelkész is fungál 2 kor. Halottak száma 270—320. Természetben lakás 2 szobával, udvarral és kerttel. Beruházás címén elődjének a lakásért 16 koronát megtéríteni köteles.

Kötelessége: a templomban és a temetéseknél az éneklést vezetni; hetenként 4 órán a nagyobb fi- és leány iskolában az éneklést tanítani; a tanítók betegsége vagy akadályoztatása esetén őket helyettesíteni; a presbyterium jegyzőkönyvét vezetni; az egyházi adókat kivetni; a kúrátori számadást elkészíteni; ha orgona lesz, orgonázni.

2. Az ősi pusztai vegyes iskolai tanítói állomásra.

Javadalma: a tanításért 600 korona; az előkönyörgői és kántori teendőikért 200 kor. évnegyedenként előre; természetben lakás; temetési stola, énekszós 1 kor., a hol a lelkész is fungál 2 kor.

Kötelessége: az I—IV. osztályu vegyes iskolai 30—40 növendéket tanterv szerint vezetni; vasárnap és a nagy ünnepeken délelőtt énekléssel, imával és a lelkész utasítása szerint egyházi beszéd- vagy biblia- vagy kátémagyarázat olvasásával isteniszteletet tartani; az iskolai anyakönyveket vezetni.

Mindkét állomásra ev. ref. vallásu okleveles tanítók pályázhatnak.

A keresztlevelel, illetékes esperes által megerősített szolgálati bizonyítvánnyal, oklevéllel felszerelt folyamodások f. é. aug. hó 20-ik napjáig alulírott iskolaszéki elnökhöz adandók be. Sarkad, (Bihar megye) 1903. aug. 3.

Balog Ambrus
ev. ref. lelkész, és isk.
széki elnök.

Pályázat.

A nádudvari ev. ref. egyház egy tanítói állásra pályázatot hirdet. A tanító fizetése: egyezer korona és száz korona lakásdíj. Kötelessége: mind az, a mivel az egyháztanács megbizza. 1903. aug. 29-ig okleveles ev. ref. vallásu férfi tanítók pályázhatnak.

Nádudvar, 1903. aug. 10.

Veres Géza
ev. ref. lelkész.

Pályásat

a m.-ugocsai ev. ref. egyházmegyébe kebelezett
bökenyi ev. ref. kántor-organista tanítóságra.

Jövedelem: Lakás provent, föld, szolgál-
mány és 276 kor. állami fizetés kiegészítés
összesen 800 kor.

Kötelesség: az elemi I—VI. osztályu nép-
iskola egyh.-ker. tanterv szerinti tanítása és
kántorság.

Pályázati határidő 1903. aug. 25.

Állomás azonnal elfoglalható.

Felszerelt kérvények a bökenyi ev. ref.
lelkészi hivatalhoz intézendők (up. Péterfalva,
Ugocsa m.)

Pályásat.

Betegségem miatt segédlelkészt keresek, aki
helyettem a lelkészi szolgálatokat végezze, s heti
4 órán hittant tanítson. Díjazás egy évre 500
korona, s teljes ellátás. Jelentkezhet az is, a ki
még szeptemberben vizsgázik.

Állomás állandó, s október elején fogla-
landó el. Belényes, 1903. aug. 11.

Sipos Imre
ev. reform. lelkész.

Pályásat.

A tiszaföldvári káplán-tanítói állásra e la-
pok 29-iki számában hirdetett pályázat aug. 27-ig
meghosszabbíttatik.

Pályázhatnak III. és IV-ed éves hittanhall-
gatók is.

A mennyiben az állás hittanhallgatóval töl-
tetnék be, ez esetben megválasztottnak szolgál-
lati kötelezettsége 1904. aug. 31-én megszűnik.

Tóth Bertalan,
lelkész.

Pályásat.

A békési ev. ref. főgymnasiumhoz a val-
lástanári tanszékre pályázat hirdettek. Az
állás még most helyettes minőségű. A vallástani
órákon kívül köteles más tantárgyat is tanítani
heti 22—23 óraszámig. Díjazás 1600 korona.
Képesítés tekintetében a konventi határozat
az irányadó.

Pályázati kérvények augusztus 26-ig a fő-
gymnasium igazgatóságához küldendők.
Békés, 1903. aug. 10.

As egyhástanács elnöksége.

Szülok figyelmébe.

Polgári iskolába járó sógornőm mellé óhaj-
tanék 2—3 polgári, vagy felsőbb leányiskolai
növendéket teljes ellátásra elvállalni. Magam is,
feleségem is lelkészi családból származunk, azért
szeretnők ha papok vagy tanítók tisztelnének
meg bizalmukkal. Lakcímem: Debrecen, Dara-
bos utca 29. sz.

Tisztelettel
Széky Ákos.

A nyári idény alkalmából**Ruháinkat****NEUMANN M.**

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.